

ЧОБАНКЪОЙ – СЕЛОТО НА ТРАКИЙСКАТА АМАЗОНКА МАРА МИХАЙЛОВА

Димитър Шалапатов

Село Чобанкъой е разположено в южните склонове на планината Чобандаг, в превод от турски – Овчарска планина. Местното население я наричало така заради наличието в нея на обширни пасища, където зиме и лете са пашували многобройни стада от овце и кози. Най-високият ѝ връх, който се издига над селото, е Алтъач.

Предполага се, че името на селото произлиза от наименованието на планината, но има и друга версия. Първите заселници българи били пастири. Те образували Чобан махала, по-късно преименувана на Българска. В селото имало и Турска махала, но в нея също живеели българи. Някога в селото имало турци, но поне чобанкъойци нямат спомени за тях. Останали са само имената Турската махала, Турската чешма и някои други топоними с турски названия. Съседни на Чобанкъой български села са: Кърка, Калайджидере, Шапчи, Кайбикъой, Караачкъой, Каракурджали, Софулар.

Махалите в селото били пет. В Турската махала били църквата и училището. Там се намира и по-малък площад – Конката, вдясно от църквата, а училището било вляво от нея. Горната махала се намира срещу Турската, вдясно от дерето, което пресича селото. Средната махала е долепена до горната. Хюрден край е разположена най-отгоре, на билото и гледа към цялото село. Тя се слива с другите две – Горна и Средна. И трите имат югозападно изложение. Долната махала е под турската, дели ги жп линията, където е и гарата. Тя е била средището на селото. Оттук са минавали пътищата за Калайджидере и Шапчи. Тук е било хорището, главният площад, около който били разположени одаята (общината) и няколко дюкяна. По празниците тук са ставали хората и веселбите на селото.

Чешмите и кладенците били с български названия. Имало традиция всеки по-заможен кехая да изкопае кладенец, който да носи неговото име, като за поддръжката му завещавал част от наследство то си. Такива били Монаковият, Георгиевият, Митровият, Русковият. Чешмите са Черковенската, Кюнкят, Иранските врисове.

Селото е разположено на няколко реки: Долната ряка, Кавакдере-рейската ряка, Турската ряка, Хурлайцката ряка. Те водят началото

си от извори в балкана над селото: Урлаково, Габера, Кавакът, Врисът и др. На Хурлайцката ряка са били разположени водениците на Кепчата Кирчо и Килфанов Коста. Те напоявали и произвежданите от Яребакана зеленчуци. На Долната река имало още две воденици.

Основният поминък на чобанкьойци бил скотовъдството, отглеждали овце и кози – над 100 хил. глави, и около 1000 глави едър рогат добитък. Получената от тях продукция – кашкавал, сирене, месо, реализирали на пазарите в Османската империя. Тъй като притежавали сравнително малко обработваема земя, около 3 хил. дка, земеделието било по-слабо застъпено. Отглеждали главно тютюн, памук, сусам, лозя, бадеми и копринената буба, чийто пазар бил в град Софлу. Планината била пълна с дивеч. Ловците от селото ходели да ловуват диви прасета, зайци, вълци, лисици, чакали. Не са стреляли по сърни и не са яли от месото им. Сред тях се носело предание, че сърната е създадена да краси гората.

Строежът на църквата „Св. Георги“ е започнал през 1850 г. Цялото население е взело участие в нейното издигане. Средствата за материали и заплащане на майсторите се събирали от хората. Мъжете носели вар, камъни, а жените и момите пренасяли готовия дървен материал. Храненето на майсторите трябвало да става за сметка на одаята (общината), но чобанкьойци решили всяка къща поред да храни майсторите. Радостта, че ще имат собствена църква, била голяма. Строежът продължил две години. През 1852 г., в присъствието на цялото село и дошлите гости от околните села църквата била осветена от гюмюрджинския владика.

Параклисите в селото са „Св. Илия“, „Св. св. Константин и Елена“ и „Св. св. Кирил и Методий“. През юли 2011 година заедно с д-р Мария Бакърджиева, дъщеря на големия тракийски изследовател д-р Кирил Бакърджиев, посетихме Чобанкьой с цел да направя снимки от селото, които да послужат за книгата ми „Българските християнски селища в Западна (Беломорска) Тракия“, Покачихме се над селото и намерихме параклиса „Св. Илия“, който бе видимо добре поддържан. В двора му имаше голямо маслиново дърво, което бе отрупано с плод.

Преминаването към Екзархията става през 1898 г., когато от град Софлу е изпратен първият свещеник, поп Алекси, който е подопечен на българската Екзархия. Въпреки протестите на гъркоманите селяните успяват да се наложат пред властите поп Алекси да оста-

не. След него идва поп Георги от Македония, а след него поп Петко Тепелиев от Лъджажкьой, Дедеагачко. Най-накрая е назначен поп Данаил Иванов от с. Турбалъжкьой, който е бил преди това учител в селото. Служил от 1905 до 1921 г.

Първоначално в училището в селото се преподавало на гръцки език, но учителите били толкова немарливи, че учениците почти нищо не усвоявали от преподавания материал. Но може би това било за добро, защото семето на гръцизма не могло да покълне в Чобанкьой. Правените опити от гръцката митрополия с раздаване на торби с бяло брашно, опрощаване на дългове, смесени бракове не дали резултат, макар че за разлика от съседното с. Калайджидере се забавило отхвърлянето на патриаршията. Към 1890 г. чобанкьойци, като видели резултатите от преподаването на български език в Калайджидере, решили да си назначат български учител. За кратко време имало учител и на гръцки, и на български език. Но жаждата да се учи на родния език изпразнила бързо гръцкото училище. Първият български учител бил Вълчо Ушев. През 1895 г. селяните направили подписка до Екзархията, с която искали да им бъдат назначени свещеници и учители. Независимо че селото официално минало към Екзархията през 1898 г., още през 1895 г. бил назначен първият учител от Екзархията на име Димо. След него е Димитър Стоянов. През 1903-1905 г. е назначен Станко Разбойников от Свиленград. След него е Васил Атанасов. Чобанкьойци били пионери в създаването на училище за момичета. Още с въвеждането на български език в училище поканили учителката Мария от Македония, която започнала да преподава на момичета в къщата на Керана Чакърова в Долната махала. Първи ученички били Керана Мурджева, Ермена Каикова, Кирякица Мурджева, Керана Мусурлиева, Тодора Иванова и др.

В революционното движение участват и много чобанкьойци. Христо Караманджуков споменава Куртю Матев, Запрян Николов, Вълчо Стойчев Ушев, Стою Стайков, Киро Паскалев и баша му Паско Кирев, които през 1903 г. са арестувани заради атентата при гара Кюстемджи. През 1913 г. селото е опожарено, но населението е дало сравнително малко жертви, тъй като успява да се изтегли заедно с българската войска към България. Живи са изгорени останалите в селото жени Мара Маркова и Керана Чакърова. Убити са и няколко мъже. Между тях са Тодор Тодоранов, след като вързали желязо по тялото му, го хвърлили в морето при

село Макри, където намира смъртта си.

Изпитанията на чобанкьойци идват след гръцката окупация през 1920 г. След като отказват да се самоопределят като гърци, започва терор над тях. През март 1921 г. в селото влиза гръцка жандармерия, предвождана от печално известния с жестокостите си офицер Куцогорги. Привикват всички мъже в общината, където след побой над тях умират Манол Милушев, Иван Ибрамдалиев и Иван Петков. От задържаните една част са изпратени в град Дедеагач, където продължават мъченията над тях. През същата година мобилизират и около 50 младежи в гръцката армия.

През 1922 г. Гърция губи войната с Турция. Част от бежанския поток се насочва към Западна Тракия. В края на октомври цялото село е събрано. Хората са подкарани в посока Доганхисар без храна. Край селото им устройват лагер, където прекарват цяла седмица под непрекъснат дъжд. След това ги връщат в Чобанкьой. Но селото вече е заето от гръцки бежанци, които разполагали с къщите и добитъка им като със свои. Чобанкьойци се настанили кой където намери до 13 февруари 1923 г., когато отново били подкарани като добитък. Този път към град Дедеагач. Качили ги на кораб, който обикалял около двадесет дни по морето, докато накрая ги стоварват на остров Крит. Много от децата и възрастните стават жертва на дългото пътуване с кораба. По пътя не са им давали храна и вода. Мъртвите хвърляли от борда. Агонията им продължава и на остров Крит. Хората умирали като мухи, били принудени да ядат дори трева. Едва след като успяват да се свържат с чуждестранни представители, се намесва Червеният кръст и останалото население е спасено. През август ги натоварват отново на кораб и ги връщат в Чобанкьой. Жертвите от селото при това интерниране са повече от сто души. През 1925 г. се преселват в България. Настаняват се в Хасково, Пловдив, Асеновград, Кърджали, Бургас, Свиленград, Момчилград и с. Изгрев, Елховско.

Родом от с. Чобанкьой е журналистката Мара Михайлова, основателка на Тракийския женски съюз в България. Тя е автор на книгата „Село Чобанкьой“. В периода 1941-1944 г. издава в Гюмюрджина вестник „Тракия“. Обикаля безстрашно на кон района на Беломорието, за да събира материали за вестника. От Чобанкьой са корените и на Петра Мечева, нейна наследница, председателка на възстановения Тракийски женски съюз.